

УДК 338.24

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Вікторія Хрустальова

Київський національний торговельно-економічний університет

Анотація: Стаття присвячена стану та розвитку законодавчих механізмів регулювання прав інтелектуальної власності в Україні. Шляхом розгляду основних законодавчих ініціатив як на міжнародному рівні, так і внутрішньому визначені основні кроки та проблеми у напрямку створення національної інтелектуальної власності, а також інтеграції України як повноцінного партнера у цій галузі у світовий простір.

Summary: The article considers the situation and development of the law-making mechanisms for regulating the intellectual property rights in Ukraine. The main steps and problems for creating the national intellectual property, as well as for integrating Ukraine as a valuable partner in this field worldwide were determined the means for considering the main law-making initiatives both at the international and internal levels.

Ключові слова: Інтелектуальна власність, промислова власність, авторське право, захист прав інтелектуальної власності.

Суттєвою проблемою в Україні є недосконалість правових механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Український ринок переповнений товарами, що реалізуються з порушенням прав інтелектуальної власності, зокрема прав на знаки для товарів і послуг, а також авторських та суміжних прав. Тому створення системи ефективного захисту прав інтелектуальної власності сприятиме залученню до економіки України іноземних інвестицій та стимулюватиме створення національної інтелектуальної власності, оскільки розвиток законодавства щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є однією з вимог ГАТТ/СОТ та Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС.

З огляду на посилення політики міжнародної інтеграції протягом 2000 року Україна ратифікувала низку міжнародних угод та доповнила внутрішнє законодавство з питань захисту прав інтелектуальної власності. Однак найбільшою проблемою є відсутність механізмів втілення цього законодавства.

Аналізуючи стан захисту прав об'єктів інтелектуальної власності, важливими кроками у цьому процесі було приєднання у листопаді 1999 року України до Паризької конвенції про охорону промислової власності, і у червні 2000 року ратифікація Верховною Радою Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію торгових знаків та Ніццької угоди про міжнародну класифікацію виробів та послуг [1, 2].

Але не зважаючи на ці заходи, слід зазначити, що рішення про приєднання України до міжнародних конвенцій мають, швидше, декларативний характер, оскільки механізм їхнього втілення в Україні відсутній. Це пов'язано по-перше з проблемами формування внутрішнього законодавства та приведення його до світових норм.

Так, відповідно до міжнародних вимог, протягом 2000 року було переглянуто законодавство про охорону прав на винаходи і корисні моделі та ухвалено закон щодо захисту авторських і суміжних прав на аудіовізуальні твори та фонограми. Аналізуючи нововведення з приводу захисту промислової власності* слід зазначити, що згідно із Законом від 1 червня 2000 року, Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" [3] викладено в новій редакції. Потреба в новій редакції виникла в зв'язку із суперечностями в Законі та необхідністю наближення процедури патентування винаходів та корисних моделей в Україні до міжнародної. Нова редакція Закону передбачає:

— розширення кола об'єктів патентування: до нових продуктів та способів додається нове використання вже відомих продуктів або способів;

— визначення загальних правил подання міжнародних патентних заявок згідно з Договором про патентну кооперацію;

— встановлення права роботодавця на одержання патенту на винахід найманого працівника та регламентування процедури патентування;

— запровадження поняття деклараційного патенту на винахід.

Деклараційний патент на винахід надаватиметься за умови місцевої новизни винаходу (на відміну від вимоги світової новизни для звичайних патентів). Деклараційні патенти для винаходів мають бути дійсними

---

* Загальноприйняті складові інтелектуальної власності – це промислова власність та авторське право.

протягом 6 років (звичайний патент – протягом 20 років). Такі умови стимулюватимуть створення національної інтелектуальної власності.

З метою захисту авторських і суміжних прав 23 березня 2000 року Верховна Рада ухвалила Закон "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" [4]. Новим у Законі є запровадження контрольних марок для маркування вироблених та імпортованих аудіовізуальних творів. Контрольна марка свідчить про дотримання авторських і суміжних прав та дає право на розповсюдження аудіовізуальної продукції.

Важливим кроком щодо захисту права на об'єкт інтелектуальної власності було встановлення цим законом адміністративної відповідальності за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм. Згідно з Законом роздрібна торгівля примірниками аудіовізуальних творів та фонограм дозволена тільки в спеціалізованих об'єктах роздрібно торгівлі.

На нашу думку, запровадження Закону дозволить розрізняти легальну і нелегальну аудіо- та відеопродукцію за наявності контрольної марки [5]. Разом з тим Закон докорінно не вирішує проблеми імпорту та обігу нелегальної продукції, оскільки не визначено орган, що координуватиме дії щодо попередження і виявлення порушень у цій сфері.

Недоліки українського законодавства часто позбавляють особу, законні права якої порушені, можливості припинити порушення. Вдосконалення потребує, насамперед, митне законодавство та законодавство про захист від недобросовісної конкуренції.

В Україні фактично відсутній механізм недопущення на митну територію товарів, які імпортуються з порушенням прав інтелектуальної власності. Світова практика свідчить, що саме такий механізм є одним із найважливіших елементів ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності.

Згідно з чинним законодавством, товари, імпорт яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності, не підлягають пропуску через митний кордон України (стаття 74 Митного кодексу України). Перелік товарів, що підпадають під дію зазначеної норми, має затверджувати Верховна Рада за поданням Кабінету Міністрів. Однак передбачити, які саме товари імпортуватимуть з порушенням прав інтелектуальної власності, практично неможливо. Тому на прийняття вказаного переліку сподіватись не слід. Отже, стаття 74 Митного кодексу України в частині, що стосується імпорту товарів з порушенням прав інтелектуальної власності, є "мертвою" нормою.

Стаття 4 Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7 червня 1996 року [6] визнає недобросовісною конкуренцією використання чужих знаків для товарів і послуг та інших позначень, яке може призвести до змішування з діяльністю іншого підприємця.

Формулювання статті 4 дає підстави вважати, що дія статті поширюється лише на випадки прямого використання знаків або інших позначень, які належать іншій особі. Таким чином, недобросовісною конкуренцією не вважаються випадки використання позначень, які, хоч і не є тотожними з чужими знаками та позначеннями, але є схожими з ними настільки, що здатні ввести в оману споживача. Отже, метою прийняття Закону "Про захист від недобросовісної конкуренції" було впровадження положень Паризької конвенції про охорону промислової власності, яка передбачає захист від будь-яких дій, що можуть спричинити змішування діяльності конкурентів у очах споживача, у тому числі від використання позначень, які є схожими з позначеннями конкурента.

У сфері правового регулювання прав на знаки для товарів і послуг потребують впровадження положення Паризької конвенції про охорону промислової власності, згідно з якими, країна-учасниця Конвенції зобов'язана надавати охорону знакам, які компетентний орган цієї країни визнає загальновідомими. В Україні досі не визначено ані порядку визнання знаків загальновідомими, ані органу, до компетенції якого належатиме визнання знаків загальновідомими [7].

Ще однією проблемою охорони прав на знаки для товарів і послуг є відсутність чіткого визначення умов дострокового припинення дії свідоцтва на знак для товарів та послуг у зв'язку з невикористанням або недостатнім використанням знаку в Україні. Відповідно до статті 17 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" від 15 грудня 1993 року [8], будь-яка особа може звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва на знак для товарів і послуг на вказаних підставах. Водночас не відомо, що слід вважати "достатнім" використанням знака і як визначити межу між "достатнім" і "недостатнім" використанням знака.

У перспективі істотною проблемою стане відсутність спеціалізованого судового органу для вирішення суперечок щодо прав інтелектуальної власності. На сьогоднішній день судова система не здатна ефективно вирішувати справи з питань інтелектуальної власності через відсутність у суддів спеціальних знань у цій галузі, зокрема у сфері винаходів та корисних моделей. Але слід відзначити, що на сьогодні певні зрушення вже є. Так Кабінетом міністрів санкціоновано створення у Києві Науково-дослідного інституту інтелектуа-

льної власності у складі Академії правових наук [9]. Однією з головних функцій інституту є участь у розробці проектів нормативних актів з питань інтелектуальної власності.

Література: 1. Всемирная организация интеллектуальной собственности. – Женева.- 1995. - 59 с. 2. Дахно И. И. Патентно-лицензионная работа.- К.: Блиц-Информ, 1996. - 256 с. 3. Закон України. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі // Галицькі контракти. – 1997.- № 8.- С. 36-41. 4. Закон України. “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм” від 23 березня 2000 р., Liga on-line. 5. Указ Президента України “Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні” від 27. 04. 2001 р. № 285/2001, Liga on-line. 6. Закон України. “Про захист від недобросовісної конкуренції”. Відомості Верховної ради № 237 від 7. 06. 96. 7. Интеллектуальная собственность: Основные материалы: Пер. с англ.- в 2 т. – Новосибирск: ВО «Наука», 1993.- 357 с. 8. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів та послуг” // Галицькі контракти. - 1997.- № 8.- С. 42-45. 9. Постанова Кабінету міністрів України “Про створення Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності” від 29 травня 2001 р. № 582, Liga on-line.